

Роль інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища в організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів

Ірина Володимирівна Онищенко

Криворізький державний педагогічний університет,
пр. Гагаріна, 54, м. Кривий Ріг, 50086, Україна
irina_onischenko@ukr.net

Анотація. *Мета:* розкрити сутність, можливості та роль інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища (ІКПС) в організації самостійної роботи майбутніх учителів початкової школи.

Завдання: 1) проаналізувати сучасні підходи щодо трактування поняття «інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище»; 2) розглянути переваги використання ІКПС в організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів; 3) розкрити особливості організації самостійної роботи майбутніх учителів початкової школи в умовах ІКПС.

Об'єкт дослідження: процес організації самостійної роботи у ЗВО.

Предмет дослідження: особливості використання ІКПС в організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів.

Методи дослідження: аналіз державних стандартів та наукових публікацій.

Результати дослідження: 1) визначено сутність поняття «інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище»; 2) проаналізовано вплив ІКПС на організацію самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів; 3) описано особливості організації самостійної роботи майбутніх учителів початкової школи в умовах ІКПС.

Висновки: 1) використання ІКПС сприяє ефективній організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів; 2) ІКПС формує самоосвітню компетентність студентів, створює сприятливі умови для самостійного здобуття знань та ефективного застосування їх на практиці.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище; інформаційно-комунікаційні технології; самостійна робота.

I. V. Onishchenko. The role of the information and communication educational environment in organization of independent work of primary school teachers

Abstract. *The aim:* to discover the essence, possibilities and role of information and communication pedagogical environment (ICPE) in

organization of independent work of primary school teachers.

Tasks: 1) to analyze modern approaches in relation to interpretation of the concept of «information and communication pedagogical environment»; 2) to consider the benefits of using ICPE in organization of independent work of primary school teachers; 3) to reveal the features of independent work of future primary school teachers in terms of ICPE.

The research object: the process of independent work in high school.

The research subject: the features of using ICPE in organization of independent work of primary school teachers.

Research methods: analysis of state standards and scientific publications.

The research results: 1) was defined the essence of the concept of «information and communication pedagogical environment»; 2) was analyzed the impact of ICPE on the organization of independent work of primary school teachers; 3) were described the features of independent work of future primary school teachers in terms of ICPE.

Conclusions: 1) using of ICPE assists for effective organization of independent work of future primary school teachers; 2) an ICPE creates the self-educational competence of students, creates favorable terms for the independent acquisition of knowledge and their effective application in practice.

Keywords: information and communication pedagogical environment; information and communication technologies; independent work.

Affiliation: Krivyi Rih State Pedagogical University, 54, Gagarin Ave., Krivyi Rih, 50086, Ukraine.

E-mail: irina_onischenko@ukr.net.

Постановка проблеми дослідження. В умовах інформатизації та комп'ютеризації освіти зростають вимоги до професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів, що обумовлює використання якісно нових форм та методів вищої освіти, спрямованих на розширення сфери самостійної діяльності майбутніх фахівців. Важливими завданнями підготовки майбутніх педагогів відповідно до вимог Болонського процесу є формування у студентів самоосвітньої компетентності, професійної мобільності, інформаційного світогляду, усвідомленої потреби в постійному професійному самовдосконаленні, розвитку творчого мислення, професійно-педагогічної спрямованості, а також створення умов для самостійного здобуття знань, умінь, навичок та ефективного застосування їх на практиці.

Вважаємо, що успішна самостійна робота студентів у сучасному ЗВО можлива лише за умов створення і функціонування інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища (ІКПЕ), яке, на думку

Л. Є. Петухової, спричинює кардинальні зміни в організації професійно-педагогічної підготовки вчителя, спонукає його до освоєння нової інформації, видів діяльності, вимагає систематичного поповнення знань, бажання самовдосконалення [3, с. 245]. ІКПЕ інтенсифікує й індивідуалізує навчальний процес у ЗВО, активізує самостійну пізнавальну діяльність студентів, створює сприятливі умови для самостійного здобування знань, їх якісного засвоєння та ефективного застосування на практиці.

Аналіз останніх наукових досліджень. Сутність інформаційного середовища, його функції, структура, роль у професійній підготовці педагога, питання організації самостійної роботи майбутніх педагогів в умовах інформаційно-освітнього середовища були предметом ряду досліджень, у результаті яких було встановлено, що педагогічна система інформаційно-освітнього середовища – це педагогічна система нового рівня, розкрито сутність самостійної роботи, її види, форми, функції, дидактичні принципи, визначена роль інформаційно-освітнього середовища в ефективній організації самостійної роботи майбутніх спеціалістів. Однак можна констатувати, що проблема організації самостійної роботи майбутніх учителів початкової школи в умовах ІКПЕ й досі залишається недостатньо дослідженою, й, відповідно, актуальною.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи залежить не тільки від якості засвоєння базових знань, а від потреби самостійно здобувати нові знання й ефективно використовувати їх на практиці.

Самостійна робота студента є невід’ємною складовою навчально-виховного процесу у ЗВО, під час якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Такий вид роботи необхідний не тільки для оволодіння певною дисципліною, але й для формування навичок самостійної роботи загалом, у навчальній, науковій, професійній діяльності, умінні приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення, вихід із кризової ситуації тощо [1, с. 136].

На наше переконання, підвищенню ефективності й якості підготовки висококваліфікованих фахівців з вищою освітою, конкурентоспроможних на ринку праці, здатних до компетентної і ефективної діяльності на рівні європейських і світових стандартів, сприяє побудова принципово нового типу навчального середовища – ІКПЕ. Дане середовище розглядається як здатна до саморозвитку системно організована «сукупність засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, апаратно-програмного та організаційно-

методичного забезпечення, орієнтована на задоволення освітніх потреб користувачів, що містить дидактичні, методичні матеріали, творчі завдання для студентів, елементи автоматизації управління навчальним процесом і обов'язкового надання можливості роботи з ресурсами глобальної мережі Інтернет» [3, с. 393-394].

Ми визначаємо ІКПЕ як складну систему, яка акумулює інформаційні, організаційні, інтелектуальні, методичні, технічні та програмні ресурси та сприяє інформаційно-навчальній взаємодії у моделі «викладач – студент – середовище».

ІКПЕ – це педагогічна система нового рівня, яка служить фундаментом для організації сучасного навчального процесу у ЗВО на високому професійному рівні, забезпечує новітні шляхи подачі інформації, забезпечує віддаленого відкритий, інтерактивний доступ до освітніх ресурсів університету, надає можливість для самореалізації та самовдосконалення майбутнього педагога.

Організація самостійної роботи в умовах ІКПЕ дає можливість майбутнім фахівцям постійно знайомитися з новими науковими та технічними досягненнями в галузі початкової освіти. Зокрема, в Національній доктрині розвитку освіти України підкреслюється пріоритетність та важливість застосування сучасних інформаційних технологій, які забезпечують доступ до мережі високоякісних баз даних, розширюють можливості студентів до сприйняття складної інформації.

Уважаємо, що основними перевагами використання ІКПЕ в організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів є:

- оперативне звернення до інформаційних ресурсів, джерел навчальної інформації;
- можливість працювати з навчальними матеріалами за індивідуальним графіком;
- можливість вибирати місце й час для самопідготовки;
- істотне скорочення витрат часу на пошук потрібної інформації, її опрацювання;
- можливість визначати рівень виконуваних завдань;
- створення особистої електронної колекції знань;
- можливість контролювати темп своєї самоосвітньої діяльності;
- поєднання різних видів сприймання інформації;
- можливість звернутися до автоматизованих засобів контролю своїх знань і рейтингового оцінювання поточних результатів навчальної діяльності;
- інтерактивна взаємодія;
- залучення до творчих пошуків, науково-дослідницької діяльності.
- можливість для самореалізації та самовдосконалення.

Ефективна самостійна робота студентів неможлива без відповідного чітко продуманого організаційно-методичного супроводу з боку викладача. Як зазначає Б. П. Єсіпов, викладач працює і «як керівник, який забезпечує засвоєння особами, які навчаються, системи знань, і як організатор їх самостійних робіт, і як педагог, який навчає їх методів та засобів виконання цих робіт» [2, с. 33]. Отже важливим є те, щоб викладач не тільки надавав своєчасну допомогу в розв'язанні завдань самостійної роботи, але і сприяв цілеспрямованому формуванню в них знань і вмінь щодо її організації.

ІКПЕ забезпечує сприятливі умови для самостійного здобування студентами знань і їх якісного засвоєння; викладачеві – дає можливість використовувати різноманітні методи та засоби самостійної роботи, поступово ускладнювати завдання та збільшувати ступінь самостійності в роботі, інструктувати та консультувати студентів, привчати їх до самоконтролю, виховувати у майбутніх фахівців активність, самостійність та ініціативність.

На наш погляд, самостійна робота як форма навчальної діяльності студентів є ефективною тоді, коли організована відповідно до освітніх потреб, інтересів та здібностей кожного студента. Будувати навчальний процес слід таким чином, щоб з'являлася внутрішня мотивація учіння. Формуванню мотивації учіння сприяють творчі завдання, питання евристичного характеру, проблемні ситуації, що передбачають звернення до інформаційних ресурсів, джерел навчальної інформації, доступних в ІКПЕ. З дисциплін педагогічного циклу викладач повинен розробити альтернативні варіанти завдань та дати змогу студентові вибирати ті, які йому більше до вподоби.

Уважаємо, що ефективність самостійної роботи майбутніх вчителів початкових класів підвищується за умови використання електронного навчально-методичного комплексу, який є змістовою складовою ІКПЕ та однією із найбільш гнучких систем презентації навчального матеріалу студентам. Електронний навчально-методичний комплекс є логічним продовженням традиційного навчально-методичного комплексу, зміст якого доповнюється ресурсними можливостями ІКПЕ.

Сучасний електронний навчально-методичний комплекс повинен містити методичні, навчальні матеріали, завдання для самостійної роботи й самоконтролю знань студентів, приклади творчих проєктів тощо. Зокрема, вважаємо, що в даний комплекс повинні входити, окрім традиційних елементів, й такі інноваційні:

- електронні конспекти-презентації лекцій;
- електронні збірники задач;
- електронні навчальні посібники;

- електронні підручники;
- електронні хрестоматії;
- електронні довідники;
- електронні банки тестів;
- бібліографічні списки;
- матеріали Internet;
- методичні рекомендації щодо роботи з електронними матеріалами;
- демонстраційні і моделюючі програми;
- гіперпосилання на ресурси ІКПЕ.

На наш погляд, роль цих електронних навчальних матеріалів у навчальному процесі значно ефективніша, ніж звичайних паперових посібників, оскільки нові інформаційні технології припускають скорочення персональних контактів викладача й студента зі збільшенням частки самостійної підготовки. Тому електронні навчальні матеріали беруть на себе підтримку частини тих компонентів навчання, які в традиційному навчальному процесі забезпечуються безпосереднім спілкуванням викладача й студента.

Висновки. Таким чином, досліджуючи роль ІКПЕ в організації самостійної роботи майбутніх учителів початкової школи, ми дійшли таких висновків:

1. ІКПЕ створює сприятливі умови для самостійного здобуття знань, їх якісного засвоєння та ефективного застосування на практиці, спонукає студентів до самостійного пошуку, надає можливість для саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення, підтримує і компенсує втрати енергії, часу, ресурсів, формує самоосвітню компетентність студентів.

2. Ефективній організації самостійної роботи майбутніх вчителів початкових класів сприяє використання електронного навчально-методичного комплексу, який містить методичні, навчальні матеріали, завдання для самостійної роботи й самоконтролю знань студентів, приклади творчих проєктів тощо. Даний комплекс активізує пізнавальну діяльність студентів, підвищує ефективність використання навчального часу, формує вміння та навички інформаційного самозабезпечення, бажання здобувати знання.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Педагогіка вищої школи / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волошук ; під ред. В. Г. Кременя. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 256 с.
2. Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Б. П. Есипов. – М. : Учпедгиз, 1961. – 239 с.
3. Петухова Л. Є. Теоретико-методичні засади формування

інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л. Є. Петухова ; Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2009. – 564 с.

References (translated and transliterated)

1. Andrushchenko V. P. Pedagogika vyshchoi shkoly [Pedagogics of high school] / V. P. Andrushchenko, I. D. Bekh, I. S. Voloshchuk ; pid red. V. H. Kremenia. – K. : Pedagogichna dumka, 2009. – 256 s. (In Ukrainian)

2. Esipov B. P. Samostoiatelnaia rabota uchashchikhsia na urokakh [Independent work of students on the lessons] / B. P. Esipov. – M. : Uchpedgiz, 1961. – 239 s. (In Russian)

3. Petukhova L. Ye. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia informatychnykh kompetentnostei maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Theoretic and methods bases for development of information competences of future elementary school teachers] : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 / L. Ye. Petukhova ; Kherson. derzh. un-t. – Kherson, 2009. – 564 s. (In Ukrainian)